

DRZEWNY HANDEL ZAGRANICZNY NIEMIEC W LATACH 1946—1957

I. HANDEL ZAGRANICZNY DREWNIEM NIEMIEC PRZED II WOJNĄ ŚWIATOWĄ

Gospodarka drzewna stanowi ważną gałąź każdej gospodarki narodowej. A ponieważ poszczególne kraje są dość nierównomiernie zaopatrzone w ten surowiec w stosunku do swoich potrzeb, drewno stanowi poważną pozycję w obrotach międzynarodowych.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie podstawowych liczb dotyczących tej gałęzi gospodarki w stosunku do Niemiec. Obrazują one w pierwszej kolejności sytuację drzewną i handel zagraniczny drewnem w okresie przedwojennym, a następnie sytuację w latach powojennych w obu państwach niemieckich.

Powierzchnię lasów na obszarach, znajdujących się przed II wojną światową w granicach Niemiec, przedstawia tabela I.

TABELA I

Lata	NRF		NRD		Polskie Ziemie Zachodnie	
	las w tys. ha	% powierzchni kraju	las w tys. ha	% powierzchni kraju	las w tys. ha	% powierzchni kraju
1938	6 931	28,3 ⁰ / ₀	2 946	27,3 ⁰ / ₀	2 623	26 ⁰ / ₀
1948	6 937	28,4 ⁰ / ₀	2 949	27,4 ⁰ / ₀	2 832	28 ⁰ / ₀
1951	6 921	28,3 ⁰ / ₀	2 938	27,2 ⁰ / ₀	.	.
1953	6 913	28,3 ⁰ / ₀	2 958	27,4 ⁰ / ₀	.	.
1957	6 997	28,6 ⁰ / ₀	2 935	27,2 ⁰ / ₀	2 950	29 ⁰ / ₀

Zróżdła: „European Timber Trends and Prospects“. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

„Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958“. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958.

„Statistisches Jahrbuch für die Bundesrepublik Deutschland 1954, 1958“. Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 1954 i 1958.

„Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 1958“. Paul Parey Hamburg und Berlin 1959.

Stopień tedy lesistości w poszczególnych okresach Niemiec przedwojennych był mniej więcej równomierny. Z tego drzewostanu uzyskiwano w okresie międzywojennym następujące ilości drewna (średnie roczne, w tys. m³ surowców):¹

1920—1924 43 470, w tym drewno przemysłowe 60,0⁰/₀

1925—1929 38 920 „ „ „ „ 60,0⁰/₀

¹ „European Timber Statistics 1913—1950“. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

1930—1933	33 570	„	„	„	63,7%/o
1934—1938	49 610	„	„	„	67,2%/o

reszta — to drewno przeznaczone na opał.

Trwający do 1933 r. spadek wyrębów w Niemczech — wyręby wynosiły w 1933 r. nieco ponad 31 mln m³ surowcowych (w tym drewno przemysłowe 21 mln m³ surowcowych) — zmienił się na szybki, i to bardzo znaczny wzrost od 1934 r. (46,8 mln m³ surowcowych) aż do 53,6 mln m³ surowcowych w 1938 r., przy czym wzrósł również udział drewna przemysłowego.

Przyjmujemy klasyfikację drewna przemysłowego stosowaną przez FAO:

1. dłużyce długości ponad 6—9 m, które zużywa się głównie do wyrobu tarcicy i podkładów kolejowych; 2. papierówka, przeznaczona do przerobu na celulozę lub ścier drzewny; 3. kopalniak — do obudowy wyrobisk górniczych i 4. inne przemysłowe, a więc słupy, drewno przeznaczone do destylacji itd. Otóż struktura tak uzyskiwanego w Niemczech drewna była następująca (średnie roczne w tys. m³ surowcowych):

Lata	dłużyce	papierówka	kopalniak	inne przemysłowe
1920—1924	16 960	4 440	3 390	1 310
1925—1929	14 910	3 460	4 320	600
1930—1933	15 380	1 960	2 610	1 420
1934—1938	22 350	4 000	4 530	2 480

Wyręby własne Niemiec nie zawsze pokrywały popyt krajowy i zmuszały do znacznego przywozu drewna z zagranicy. Bilans surowców drzewnych w okresie międzywojennym (według danych FAO) w tys. m³ surowcowych (średnie roczne) przedstawia tabela II.

Ostatnia część zestawienia „ogółem” obejmuje nie tylko wymienione cztery sortymenty surowcowe drewna, ale i tarcicę, podkłady itp., których handel zagraniczny będzie omówiony w dalszym ciągu. Saldo bilansu handlowego oznacza wszędzie w tabeli przewagę importu nad eksportem, jedynie w dwóch wypadkach jest odwrotnie, i to uwydatniono znakiem minus.

Największą rolę w handlu zagranicznym czterech sortymentów surowcowych drewna odgrywa papierówka, której import tylko w pierwszym pięcioletniu pokrywał nieco ponad czwartą część popytu krajowego, a w pozostałych okresach w połowie lub nawet więcej konsumpcji krajowej. Ten duży przywóz papierówki był wynikiem rozwoju produkcji celulozy i miazgi drzewnej (tab. III).

Jeśli więc przywóz papierówki stale przewyższał jej wywóz, to wywóz głównie celulozy był zawsze większy od jej przywozu, miazga zaś drzewna odgrywała bardzo małą rolę w obrocie zagranicznym Niemiec. Nadto Niemcy eksportowały znaczne ilości papieru. Przemysł więc papierniczy Rzeszy zmuszony był importować surowiec drzewny na pokrycie swego zapotrzebowania, jak również dla produkcji eksportowej celulozy i papieru.

TABELA II

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
dłużyce						
1920—1924	1 752	451	1 301	16 960	18 261	7,1%
1925—1929	3 937	294	3 643	14 910	18 553	19,6%
1930—1933	1 323	436	887	15 380	16 267	5,5%
1934—1938	1 840	66	1 774	22 350	24 124	7,4%
papierówka						
1920—1924	1 580	20	1 560	4 440	6 000	26,0%
1925—1929	3 702	38	3 664	3 460	7 124	51,4%
1930—1933	3 149	77	3 072	1 960	5 032	61,0%
1934—1938	3 972	10	3 962	4 000	7 962	49,8%
kopalniak						
1920—1924	313	36	277	3 390	3 667	7,6%
1925—1929	601	457	154	4 320	4 464	3,2%
1930—1933	190	667	-477	2 610	2 133	-22,4%
1934—1938	133	92	41	4 530	4 571	0,9%
inne przemysłowe						
1920—1924	335	154	181	1 310	1 491	12,1%
1925—1929	734	131	603	600	1 203	50,1%
1930—1933	62	140	-78	1 420	1 342	-5,8%
1934—1938	104	58	46	2 480	2 526	1,8%
ogółem						
1920—1924	6 356	3 062	3 294	26 100	29 394	11,2%
1925—1929	16 224	4 220	12 004	23 290	35 294	34,0%
1930—1933	8 332	4 460	3 872	21 370	25 242	15,3%
1934—1938	10 982	2 362	8 620	33 350	41 970	20,5%

Zródło: „European Timber Statistics 1913—1950“. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

TABELA III

Celuloza i miazga drzewna (średnie roczne) w tys. ton

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
1920—1924	50	84	- 34	1 083	1 049	- 3,2%
1925—1929	129	237	- 108	1 856	1 748	- 6,2%
1930—1933	139	288	- 149	1 830	1 681	- 8,9%
1934—1938	157	219	- 62	2 330	2 268	- 2,7%

Zródło: „European Timber Statistics 1913—1950“. Food nad Agriculture Organization. Geneva 1953.

Średnie roczne importu dłuźyc do 1929 r. były nawet wyższe od średnich rocznych importu papierówki w tym czasie, ale od 1930 r. przywóz dłuźyc jest o wiele mniejszy od papierówki i waga importu dłuźyc w stosunku do konsumpcji krajowej jest o wiele mniejsza od papierówki, tylko w okresie 1925—1929 sięga 20% konsumpcji. Sortyment ten służy głównie jako surowiec do produkcji tarcicy. Wobec zaś bardzo różniących się między sobą sposobów użytkowania dłuźyc i ich dalszych produktów iglastych i liściastych sporządzono zestawienie dla każdego z rodzajów osobno.

TABELA IV

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
tarcica iglasta — tys. standardów						
1920—1924	223	99	124	1 980	2 104	5,9%
1925—1929	717	50	667	2 020	2 687	24,8%
1930—1933	335	44	291	1 825	2 116	13,8%
1934—1938	479	2	477	2 743	3 220	14,8%
tarcica liściasta — tys. m ³						
1920—1924	67	42	25	1 860	1 885	1,3%
1925—1929	277	33	244	1 950	2 194	11,1%
1930—1933	82	69	13	1 675	1 688	0,8%
1934—1938	153	14	139	2 560	2 699	5,2%

Zródło: „European Timber Statistics 1913—1950”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

Gdy się uwzględni, że 1 standard tarcicy iglastej wynosi 4,672 m³, stanie się rzeczą widoczną, iż tarcica iglasta grała o wiele większą rolę w gospodarce Niemiec tak co do jej produkcji, jak i w obrocie zagranicznym. Po spadku importu obu rodzajów tarcicy w latach 1930—1933 (skutki kryzysu gospodarczego), nastąpił ich znaczny wzrost w następnym pięcioleciu (przygotowania wojenne), przy jednoczesnej obniżce wywozu za granicę i wzroście produkcji, co w rezultacie dało zwiększenie się konsumpcji krajowej².

Drugim ważnym produktem, otrzymywanym z dłuźyc, są podkłady kolejowe.

Statystyki FAO³ nie podają produkcji podkładów, tylko ich import i eksport, który był następujący w tys. m³:

² Liczba zbudowanych mieszkań w latach 1931—1933 średnio rocznie 165 tys., a w 1935—1937 — 268 tys.

³ „European Timber Statistics 1913—1950”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

¹⁹ Przegląd Zachodni

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego
1920—1924	191	52	139
1925—1929	380	42	338
1930—1933	34	39	-5
1934—1938	56	4	52

Wobec braku danych o produkcji podkładów w Niemczech za ten okres, jak również braku danych o ich użytkowaniu choćby w przybliżeniu, albowiem artykuł ten może być tak samo używany do renowacji podkładów, jak i — przy budowie nowych szlaków kolejowych — trudno więc powiązać zmiany w imporcie lub eksporcie podkładów z odpowiednimi danymi o ich zużyciu.

Trzecim z kolei co do znaczenia w obrocie zagranicznym Niemiec surowcem drzewnym jest kopalniak. Ten sortyment był w latach 1929—1933 eksportowany w dużych ilościach przy małym stosunkowo imporcie, co wynikało ze spadku wydobycia węgla w Niemczech, a tym samym i mniejszym zużyciu kopalniaka w kraju⁴.

Inne drewno przemysłowe — grupa ta obejmuje pozostałe sortymenty drzewne, jak słupy, pale, belki, drzewo używane do destylacji itd. — ma mniejsze znaczenie w gospodarce ilościowo, a na skutek włączenia w tę grupę wielu bardzo różnorodnych sortymentów trudno jest ustalić powody zmian tej grupy jako całości.

Pewną rolę w gospodarce drzewnej Niemiec odgrywała też sklejka, której obrót z zagranicą i produkcję oraz konsumpcję krajową w tys. m³ przedstawia poniższa tabela (średnie roczne):

TABELA V

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
1920—1924	1	3	-2	34	32	-6,2%
1925—1929	29	13	16	88	104	15,4%
1930—1933	38	21	17	133	150	11,3%
1934—1938	57	16	41	334	375	10,9%

Z r ó d ł o: „European Timber Statistics 1913—1950”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

Widoczną jest rzeczą, że szybko wzrastająca produkcja krajowa sklejki nie mogła zaspokoić potrzeb gospodarki niemieckiej w zakresie tego artykułu,

⁴ Produkcja węgla w Niemczech według danych ONZ wynosiła w milionach ton (średnie roczne):

1923—1924	91	1930—1933	122
1925—1929	154	1934—1938	149

co zmuszało Niemcy do zwiększania importu przy jednoczesnym spadku wywozu za granicę tego sortymentu.

Według statystyki ONZ⁵ wartość importu papierówki, dłużyc i tarcicy stanowiła 4,9% całego importu Niemiec w 1936 r., a wartość eksportu dłużyc i tarcicy niecałe 0,1% całego importu, natomiast odpowiednia wartość importu miazgi drzewnej i celulozy w tymże roku — 0,4%, wartość zaś eksportu papieru i tektury — 1,7%. Import Niemiec był zatem nastawiony w dziale produkcji drzewnej głównie na surowce i półfabrykaty, eksport zaś na wyroby gotowe.

Jedynie za ostatnie lata sprzed II wojny światowej można ustalić na podstawie posiadanych źródeł kierunki eksportu i importu drzewnego Niemiec niektórych artykułów.

Import dłużyc iglastych w l. 1935—1937 pochodził głównie z poniższych krajów (według danych Ligi Narodów⁶ w procencie całości przywozu tego sortymentu ilościowo):

Czechosłowacja	45,0%	Austria	20,8%
Polska	16,3%	Łotwa	9,0%

Z górą więc 90% importu Niemiec pokryły te cztery kraje.

W tym samym okresie dłużyc liściaste pochodziły w przywozie niemieckim głównie z:

posiadłości francuskich w Afryce	49,4%
„ brytyjskich „ „	1,8%
innych krajów Afryki	10,0%
razem z Afryki	61,2%

Resztę przywoziły Niemcy z Ameryki Północnej (3,6 %) i różnych krajów europejskich oraz bardzo małe ilości z Azji, Ameryki Środkowej i Południowej.

Według danych zaczerpniętych z „Jahrbuch des Weltholzhandels”⁷ udział głównych dostawców tarcicy iglastej do Niemiec w latach 1934—1938 był następujący (procent całego przywozu tarcicy iglastej do Niemiec):

ZSRR	26,9%	Szwecja	12,4%
Finlandia	15,7%	Rumunia	7,4%
Czechosłowacja	12,8%	Polska	3,8%

Prawie więc 80% całego importu tarcicy iglastej do Niemiec pokryły te sześć krajów.

⁵ „Yearbook of International Trade Statistics 1951/1956”, Statistical Office of the United Nations. New York 1952/1957.

⁶ „International Trade in Certain Raw Materials and Foodstuffs”. League of Nations. Geneva 1958.

⁷ „Jahrbuch des Weltholzhandels 1936 u. 1958”, Comité International du Bois. Wien 1936, Brüssel 1938.

Tarcicę liściastą przywoziły Niemcy (według danych Ligi Narodów)⁸ w latach 1935—1937 głównie z:

Jugosławii	33,0%	Rumunii	13,7%
Czechosłowacji	15,8%	Polski	5,9%

Największym dostawcą papierówki do Niemiec (według danych „Jahrbuch des Weltholzhandels”) w latach 1934—1938 był Związek Radziecki — 41,3% całego przywozu tego sortymentu, a dalej kolejno:

Czechosłowacja	18,2%	Polska	9,3%
Finlandia	16,9%	Łotwa	6,8%

Eksport dłużyc iglastych z Niemiec kierował się (według danych Ligi Narodów) w latach 1935—1937 głównie do Francji, Holandii i Szwajcarii, liściastych zaś do Belgii i Luksemburga, Danii, Holandii oraz Szwajcarii. Natomiast tarcica iglasta była wywożona w tym czasie przeważnie do Wielkiej Brytanii, Francji, Holandii i Szwajcarii, a liściasta do Danii, Holandii i Wielkiej Brytanii.

W ostatnich przeto latach przed II wojną światową Niemcy zaopatrywały się w potrzebne im surowce i półfabrykaty drzewne wyżej wymienione przeważnie w Związku Radzieckim, Finlandii, Czechosłowacji, Polsce i Łotwie, natomiast dłużyce liściaste pochodziły w znacznej mierze z Afryki.

II. HANDEL ZAGRANICZNY NIEMIEC POWOJENNYCH

1. Handel zagraniczny drewnem Niemieckiej Republiki Federalnej

Sytuacja drzewna w Niemczech powojennych określona została szeregiem czynników, wśród których wysuwają się na czoło: 1. przyjęty w wyniku podziału Niemiec drzewostan, decydujący w znacznej mierze o wielkości wyrębów, 2. tempo rozwoju gospodarczego, które określa zmiany w popycie na drewno i jego produkty, 3. zmiany technologiczne produkcji, które obecnie oznaczają oszczędność lub substytucję drewna jako surowca przez surowce syntetyczne, a więc w efekcie doprowadzają do spadku popytu na drewno. Te czynniki znów decydują o kształtowaniu się wielkości importu i eksportu drewna.

Widoczny jest stały, a początkowo (1948 i 1949) bardzo znaczny spadek udziału wyrębów przeznaczonych na opał. W stosunku do innych krajów udział 20—25% drewna opałowego jest nieduży, ponieważ np. Szwajcaria ma ok. 40%, Francja — 60%, Austria — 30%, Szwecja — 80%, Wielka Brytania — 12%.

Wyręby w Niemieckiej Republice Federalnej (w tys. m³) były następujące:

⁸ „International Trade in Certain Raw Materials and Foodstuffs”. League of Nations. Geneva 1938.

TABELA VI

Lata	wyręby ogółem	w tym dREW- no opałowe	%	lata	wyręby ogółem	w tym dREW- no opałowe	%
1946	46 984	22 767	48,5	1953	24 898	5 974	24,0
1947	50 790	22 438	44,2	1954	24 684	6 076	24,6
1948	43 968	14 920	33,9	1955	28 705	5 294	18,4
1949	35 578	9 012	25,4	1956	24 517	5 151	21,0
1950	29 547	7 832	26,5	1957	25 924	5 379	20,7
1951	29 405	7 139	24,2	1958	25 972	5 266	20,2
1952	27 961	6 189	22,1				

Zródło: „Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 1958“. Paul Parey, Hamburg und Berlin 1959.

Ogólnie produkcja drewna w NRF początkowo bardzo duża, bo np. w 1947 r. przewyższająca średnią roczną (1934—1938) dla całych Niemiec, od 1948 r. stale spadała przez kilka lat następnych i od 1953 r. ustabilizowała się na poziomie ok. 25 mln m³ (wyjątek 1955 r.). Ze względu, iż do 1949 r. NRF eksportowała więcej drewna niż importowała, od 1954 r. zaś import drewna bardzo się zwiększył, przeto w dalszym badaniu podzielono analizowane 12 lat na 3 okresy: 1946—1949, 1950—1953 i 1954—1957⁹ (p. tab. VII).

Import ogółem, obejmujący też dalsze produkty drzewne, nie tylko surowce, jak dłużyce, papierówkę itp., wzrastał bardzo szybko i w ostatnim czteroleciu pokrywał z górą jedną trzecią konsumpcji krajowej. Odwrotnie, eksport ogółem duży w pierwszym czteroleciu, kiedy NRF musiała dostarczać duże ilości drewna dla krajów zwycięskich w II wojnie światowej tytułem reparacji, zmalał kilkakrotnie w dalszych okresach, choć wykazuje pewien wzrost w ostatnim okresie 1954—1957.

Ostatecznie duża nadwyżka wywozu nad przywozem w pierwszym okresie została zastąpiona przewagą importu już w 1950 r. i w dalszych latach stale rosnący przywóz przewyższa bardzo znacznie wywóz drewna.

Co do konsumpcji krajowej ogółem, to ona ma wyraźną tendencję wzrostu, a to wynika z rozwoju gospodarczego Niemieckiej Republiki Federalnej.

Najmniejsze znaczenie ma obrót zagraniczny innym drewnem przemysłowym, gdzie saldo bilansu handlowego nie sięga w średnich rocznych nawet 1%.

Produkcja tarcicy, dla której surowcem są dłużyce, i jej obrót z zagranicą w NRF przedstawiały się tak, jak podaje tab. VIII (s. 286).

Duży w pierwszych latach po wojnie eksport tarcicy iglastej zmalał kilkakrotnie w latach późniejszych; odwrotnie, przywóz, bardzo mały początkowo, osiąga już 30% konsumpcji krajowej, która stale wzrasta. Ten duży wzrost zużycia tarcicy iglastej wynika w znacznej mierze z rozwoju budownictwa w NRF; gdy w 1949 r. wybudowano 102 tys. jednostek budowlanych, to średnia roczna z lat 1950—1953 wynosi 391 tys., a w latach 1954—1957 — 523 tys. jed-

⁹ W 1958 r. brak jest dostatecznie pewnych szczegółowych danych o handlu zagranicznym drewnem NRF, przeto ten rok nie jest uwzględniony w badaniu.

TABELA VII

Bilans czterech głównych rodzajów surowca drzewnego dla NRF w tys. m³ surowcowych
(średnie roczne)

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
dłżyce						
1946—1949	20	1 780	-1 760	17 067	15 307	-11,5%
1950—1953	326	97	229	13 889	14 118	1,6%
1954—1957	1 302	12	1 290	13 847	15 137	8,5%
papierówka						
1946—1949	60	1 082	-1 022	2 470	1 448	-70,6%
1950—1953	975	42	933	1 635	2 568	36,3%
1954—1957	1 932	64	1 868	1 536	3 404	54,9%
kopalniak						
1946—1949	274	550	-276	2 924	2 797	- 9,4%
1950—1953	361	147	214	3 117	3 331	6,4%
1954—1957	1 151	81	1 070	2 594	3 664	29,2%
inne przemysłowe						
1946—1949	—	54	-54	7 116	7 062	- 0,8%
1950—1953	27	28	- 1	2 819	2 818	- 0,0%
1954—1957	50	50	—	2 460	2 460	0,0%
ogółem						
1946—1949	1 152	5 155	-4 003	29 849	25 486	-15,7%
1950—1953	6 025	1 100	4 925	21 461	26 381	18,7%
1954—1957	12 445	1 342	11 103	20 438	31 541	35,2%

Zróżdła: „World Forest Products Statistics 1946—1955. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

„Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958“. Food and Agriculture Organization. Rome 1948—1958.

TABELA VIII

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
tarcica iglasta tys. standardów						
1946—1949	20	191	-171	1 851	1 680	-10,2%
1950—1953	277	20	257	1 490	1 747	14,7%
1954—1957	557	27	530	1 336	1 866	28,4%
tarcica liściasta tys. m ³						
1946—1949	—	55	-55	1 895	1 840	-3,0%
1950—1953	23	53	-30	1 287	1 257	-2,4%
1954—1957	153	73	80	1 350	1 430	5,6%

Zróżdło: „World Forest Products Statistics 1946—1955“. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

„Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958“. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

nostek budowlanych (średnia roczna). Rozwój budownictwa jest w tym okresie o wiele szybszy od konsumpcji tarcicy iglastej, ale jest to rezultatem stale zmniejszającego się zużycia tego sortymentu, zastępowanego innymi materiałami budowlanymi.

Znaczenie obrotu zagranicznego tarcicy liściastej jest mniejsze w stosunku do konsumpcji tego sortymentu, eksport raczej nieco wzrasta, lecz import ma tendencję wzrostu o wiele silniejszą. Konsumpcja krajowa natomiast bardzo duża początkowo, zmalała znacznie w latach późniejszych, choć ma ostatnio pewne tendencje wzrostu.

Drugim produktem dłużyc są podkłady, których obrót zagraniczny i produkcja krajowa NRF (w tys. m³, średnie roczne) były następujące:

TABELA IX

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
1946—1949	0	90	-90	.	.	.
1950—1953	52	4	48	310	358	13,4%
1954—1957	153	12	141	220	361	39,1%

Zródło: „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

„Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

Tu, podobnie jak przy tarcicy, duży początkowo eksport zmalał w późniejszych okresach, import natomiast zwiększył się znacznie i w 1956 r. np. wynosił 210 tys. m³, podczas gdy produkcja w tym roku wynosiła 233 tys. m³, a więc przywóz pokrywał niemal połowę konsumpcji krajowej. Brak jest danych z pierwszego okresu (1946—1949) produkcji podkładów, w dalszych jednak latach wyraźnie ona spada.

Znaczny wywóz papierówki w pierwszych latach po wojnie, przy małej stosunkowo konsumpcji wewnętrznej, zmalał ogromnie w okresach późniejszych, a przy wzroście zapotrzebowania przemysłu papierniczego wystąpił wielki wzrost przywozu tego surowca wobec jednoczesnego ograniczenia wyrobów krajowych. Rozwój przemysłu papierniczego w NRF widoczny jest ze stałego, i to znacznego, zwiększania się produkcji miazgi drzewnej, której produkcja krajowa wynosiła według danych FAO¹⁰ w tys. ton (średnie roczne):

1946—1949	469
1950—1953	959
1954—1957	1 323

Eksport miazgi drzewnej z NRF był we wszystkich latach stosunkowo nie-

¹⁰ „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957. — „Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

wielki, nie przewyższający nigdy 70 tys. ton rocznie. Przywóz zaś wynosił (według danych FAO)¹¹ w tys. ton (średnie roczne):

1946—1949	107
1950—1953	299
1954—1957	560

Na potrzeby przemysłu papierniczego przeto prócz produkcji krajowej NRF zmuszona była przywozić znaczne ilości miazgi drzewnej z zagranicy. O ile jednak przemysł papierniczy Rzeszy w okresie międzywojennym importował tak papierówkę, jak i miazgę drzewną w znacznej mierze na potrzeby eksportu celulozy i papieru, to NRF wywoziła niewielkie ilości papieru i celulozy, a nawet importowała następujące ilości (według danych FAO¹² średnio rocznie tys. ton):

Lata	papier gazetowy	inne gatunki papieru
1946—1949	17	6
1950—1953	57	61
1954—1957	130	196

Wzrost więc popytu na papier w NRF powodował zwiększanie się tak produkcji krajowej, jak i importu z zagranicy również w postaci papierówki oraz miazgi drzewnej jako surowca, jak też papieru jako wyrobu gotowego.

Podobnie jak dłużyce i papierówka, kopalniak był początkowo po wojnie eksportowany w dużych ilościach, a z biegiem lat zmalały jego wyreby i eksport, zapotrzebowanie natomiast na ten sortyment w coraz większym stopniu pokrywane jest przez import. Wzrost zużycia krajowego kopalniaka powodowany był głównie rosnącą produkcją węgla¹³.

Produkcja i obrót zagraniczny sklejką były w NRF w tys. m³ (średnie roczne) następujące:

TABELA X

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
1946—1949	11	1	10	125	135	7,4 ⁰ / ₀
1950—1953	20	11	9	367	376	2,4 ⁰ / ₀
1954—1957	15	37	-22	478	456	-4,8 ⁰ / ₀

Zródło: „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

„Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

¹¹ J. w. ¹² J. w.

¹³ Produkcja węgla według danych ONZ wynosiła średnio rocznie milionów ton:

1946—1949	79	1950—1953	120	1954—1957	132
-----------	----	-----------	-----	-----------	-----

Sklejka przeto jest jedynym z omawianych sortymentów drzewnych, którego eksport jest większy od importu. Pewne więc ilości, mimo stale rosnącej konsumpcji krajowej, NRF może przeznaczyć na wywóz zagranicę.

Znaczne zmiany w stosunku do dostawców zaszły w NRF po wojnie w porównaniu z Rzeszą przedwojenną. Rzecz jasna, takie porównanie obecnej NRF z przedwojenną Rzeszą nie jest zupełnie adekwatne, terytorium bowiem NRF stanowi jedynie część Rzeszy przedwojennej. Z drugiej jednak strony, na terenie NRF skupiony był znaczny potencjał przemysłowy Niemiec przedwojennych, a więc NRF jest głównym konsumentem surowców i półproduktów drzewnych; wpływa to znacznie na zmiany w kierunkach handlu zagranicznego.

Od 1950 r. poszczególne sortymenty były sprowadzane głównie z następujących krajów zestawionych w tabeli XI — procent całego przywozu każdego z artykułów (1935—1938 dla całej b. Rzeszy).

Import dłużyc iglastych pochodził przed wojną głównie z: Czechosłowacji, Austrii i Polski. W pierwszym okresie 1950—1953 tylko Czechosłowacja wykazywała większy wywóz do NRF, a na pierwsze miejsce weszły spośród dostawców Kanada i Finlandia. W drugim okresie 1954—1957 natomiast z trzech głównych przedwojennych dostawców Rzeszy jedynie Polska miała duże znaczenie w tym sortymencie, drugim zaś dużym dostawcą stała się Szwecja.

Dostawcy dłużyc liściastych zmienili się o wiele mniej, tylko posiadłości francuskie w Afryce zmniejszyły swój udział w przywozie, posiadłości zaś brytyjskie i inne kraje Afryki zwiększyły znacznie swój udział.

W imporcie papierówki Finlandia z drugiego miejsca przed II wojną światową wysunęła się zwłaszcza w latach 1950—1953 na pierwsze miejsce, drugie i trzecie miejsca zajmują Szwecja i Jugosławia, które w okresie międzywojennym miały znikomy (lub żaden) udział w przywozie do Rzeszy. Spadł zaś bardzo przywóz papierówki do NRF z Czechosłowacji i Polski.

Główny dostawca tarcicy iglastej do Niemiec w latach 1935—1938, Związek Radziecki, obecnie ma bardzo mały udział w przywozie tego sortymentu do NRF. Podobnie spadł przywóz z krajów demokracji ludowej, jak Polski, Czechosłowacji i Rumunii, będąc zastąpiony importem tarcicy iglastej ze Szwecji i Austrii, ta ostatnia przy tym odgrywała jako dostawca bardzo małą rolę przed wojną.

Przywóz tarcicy liściastej, który pochodził przed wojną głównie z Jugosławii i Czechosłowacji, obecnie pochodzi przeważnie z Austrii i Francji, skąd przywóz w 1935—1938 r. łącznie wynosił nieco ponad 3%. Nowym dostawcą tego artykułu są natomiast kraje Azji (Syjam, Japonia).

Ogólnie spośród pięciu omawianych sortymentów, dla których są porównawcze dane z ostatnich lat przed II wojną światową dla Rzeszy, tylko import dłużyc liściastych mało się zmienił w składzie dostawców. Spadł wszędzie przywóz z Czechosłowacji i Polski (wyjątek dłużyc iglaste), oraz Związku Radzieckiego. Wzrósł zaś zdecydowanie import z Austrii (wyjątek dłużyc

TABELA XI

Kraj	1935—1938	1950—1953	1954—1957
dłuzyce iglaste			
Czechosłowacja	45,0	16,9	1,8
Austria	20,8	5,6	5,4
Polska	16,3	.	36,2
Łotwa	9,0	.	.
Finlandia	1,7	14,1	4,0
Kanada	0,6	25,0	0,0
Szwecja	1,0	4,7	25,8
dłuzyce liściaste			
Afryka:			
posiadłości francuskie	49,4	39,1	37,7
„ brytyjskie	1,8	14,6	27,4
inne kraje Afryki	10,0	27,8	14,0
papierówka			
Czechosłowacja	18,2	4,0	8,8
Finlandia	16,9	65,6	29,5
Polska	9,3	4,5	4,8
Łotwa	6,8	.	.
Szwecja	0,1	10,8	17,4
Jugosławia	—	6,3	19,1
tarcica iglasta			
ZSRR	26,9	0,0	5,1
Finlandia	15,7	20,1	11,6
Czechosłowacja	12,8	0,8	1,1
Szwecja	12,4	32,0	24,5
Rumunia	7,4	0,0	4,3
Polska	3,8	.	1,4
Austria	4,6	35,4	43,0
tarcica liściasta			
Jugosławia	33,0	15,6	3,1
Czechosłowacja	15,8	—	—
Rumunia	13,7	—	0,9
Polska	5,9	.	—
Austria	3,3	30,1	31,6
Francja	0,0	14,6	36,1
kraje Afryki	6,9	3,6	6,7
„ Azji	4,6	13,3	11,2
kopalniak			
Finlandia	.	31,4	35,6
Szwecja	.	22,8	28,9
Austria	.	24,2	8,8
ZSRR	.	—	13,1

iglaste), Szwecji i Finlandii (wyjątek tarcica liściasta). Nastąpiło więc w znacznej mierze przesunięcie importerów kosztem obecnych krajów demokracji ludowej na korzyść Szwecji, Finlandii i Austrii, a także Francji (tarcica liściasta) i Jugosławii (papierówka).

Udział wartościowy drewna w całości importu NRF przedstawiał się (według danych ONZ¹⁴) w latach 1953—1956 procentowo następująco:

papierówka	0,4%	miazga drzewna	1,3%
dłużyce	0,7%	papier i tektura	1,1%
kopalniak	0,3%		
tarcica iglasta	1,8%		
sklejka	0,2%		
		razem	2,4%
		razem	3,4%

Drewno znajdowało się w latach 1953—1956 na szóstym miejscu¹⁵, w imporcie NRF, a łącznie z miazgą drzewną i papierem wysunęło się na pierwsze miejsce. Ta więc grupa artykułów odgrywa bardzo ważną rolę w bilansie handlowym NRF.

Odwrotnie w eksporcie, gdzie w latach 1953—1956, według danych ONZ, łączny wywóz drewna, miazgi drzewnej i papieru stanowił wartościowo zaledwie 1,1%. Tylko papier i tektura odgrywają nieco większą rolę obejmując 0,5%, a sklejka — 0,2% całego wywozu NRF. Na pozostałe więc artykuły przypadało zaledwie 0,4%.

2. Handel zagraniczny drewnem Niemieckiej Republiki Demokratycznej

Wielkość wycęń w NRD różnie jest ewidencjonowana przez FAO¹⁶ i przez urzędową statystykę NRD¹⁷. FAO podaje je w m³ surowcowych bez kory, a statystyki NRD — w m³ z korą, nadto dane NRD¹⁸ podają wycęby od 1951 r.

¹⁴ „Yearbook of International Trade Statistics 1951/1956”. Statistical Office of the United Nations. New York 1952/1957.

¹⁵ W tym okresie większe znaczenie w przywozie NRF miały:

żelazo i stal	5,2%	pszenica	3,9%
bawełna	4,5%	kawa	3,2%
węgiel	4,2%	ropa naftowa	2,8%
owoce i orzechy	3,9%		

¹⁶ „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957. — „Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

¹⁷ „Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958”. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958.

¹⁸ J. w.

W tabeli XII zestawiono produkcję drewna w NRD według obu źródeł w tys. m³ surowcowych, (w nawiasach procent drewna opałowego w stosunku do całości wyrębów).

TABELA XII

Lata	FAO	NRD	Lata	FAO	NRD
1935/36*	.	11 794 (39,1%)	1952	10 345	11 401 (17,2%)
1946	17 967	(34,2%)	1953	10 958	12 079 (16,9%)
1947	20 348	(46,7%)	1954	10 212	11 248 (14,8%)
1948	16 458	(35,9%)	1955	9 273	10 209 (10,9%)
1949	13 901	(27,7%)	1956	8 608	9 375 (11,1%)
1950	12 435	(23,7%)	1957	8 339	9 183 (10,4%)
1951	12 794	14 098 (18,7%)	1958*	8 126	8 945 (7,4%)

* Według danych NRD.

Tu, podobnie jak w NRF, od 1948 r. występuje stały, i to znaczny, spadek wyrębów, jednocześnie zmniejsza się bardzo udział drewna opałowego z blisko 47% w 1947 r. do 7,4% w 1958 r. W porównaniu z wielkością wyrębów z 1935/36 od 1952 r. produkcja drewna w NRD jest mniejsza, a łącznie z NRF zbliżona jest do średniej rocznej lat 1930—1933 całej b. Rzeszy, jedynie zaś do 1948 r. przewyższała średnią roczną 1934—1939.

Wyrąb drewna w 1957 r. w NRD wynosił 3,3 m³ z jednego hektara powierzchni leśnej, a w NRF — 3,9 m³. W NRD przeto oszczędzanie własnych lasów występuje w większym stopniu niż w NRF.

Porównanie procentu drewna opałowego w stosunku do ogólnego wyrębu w NRD i NRF wypada znacznie na niekorzyść tej drugiej, gdzie ostatnio z górą 20% wyrębów idzie na opał, podczas gdy w NRD tylko niecałe 10%.

Dane o obrocie zagranicznym drewnem NRD nie są kompletne tak w statystykach FAO, jak też i w statystyce NRD, przeto sporządzono bilans surowców drzewnych, opierając się na obu źródłach, w niektórych jednak okresach nie jest on zupełnie ścisły. Tu podobnie jak odnośnie do NRF podzielono cały badany okres 1946—1957 na trzy okresy i obliczono średnie roczne dla każdego okresu (tabela XIII).

Produkcja drewna przemysłowego (nieopałowego) w 1935/36 r. w b. Rzeszy na terenie obecnej NRD wynosiła 7182,9 tys. m³ surowcowych. O ile więc ogólnie (razem z drewnem opałowym) wyręby są obecnie mniejsze niż przed wojną, to produkcja drewna przemysłowego jest większa (w 1958 r. — 8 278,9 tys. m³ surowcowych), a mimo to NRD musi importować pewne ilości.

W stosunku do NRF konsumpcja drewna przemysłowego w NRD jest więcej niż trzykrotnie mniejsza. Zwłaszcza mniejsze jest zużycie kopalniaka i innego drewna przemysłowego. Podczas gdy w NRF występuje wyraźne zmniejszenie produkcji drewna przemysłowego przy jednoczesnym wzroście konsumpcji, co zmusza ten kraj do znacznego zwiększania importu, to w NRD równocześnie ze spadkiem produkcji drewna przemysłowego występuje też spadek jego zużycia, choć wolniejszy od ograniczenia wyrębów, i przez to zwiększa się import

TABELA XIII

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
dłżyce						
1946—1949	.	109*	.	6 644	.	.
1950—1953	3**	4*	.	5 567	.	.
1954—1957	53	0	53	4 653	4 706	1,1 ⁰ / ₀
papierówka						
1946—1949	— *	— *	—	1 747***	1 747***	—
1950—1953	20	—	20	2 111	2 131	0,9 ⁰ / ₀
1954—1957	331	2	329	1 923	2 252	14,6 ⁰ / ₀
kopalniak						
1946—1949	— *	95	95	1 210	1 115	— 8,5 ⁰ / ₀
1950—1953	—	257	—257	1 110	853	—30,1 ⁰ / ₀
1954—1957	7	148	—141	792	651	—21,7 ⁰ / ₀
inne przemysłowe						
1946—1949	.	.	.	958	.	.
1950—1953	.	.	.	601	.	.
1954—1957	—	—	—	655	655	—
ogółem						
1946—1949	—	1 130	—1 130	10 531	9 401	—10,7 ⁰ / ₀
1950—1953****	105	423	— 318	9 390	9 072	— 3,5 ⁰ / ₀
1954—1957	959	187	772	8 023	8 795	9,6 ⁰ / ₀

U w a g i: * Obrót tylko z krajami Europy Zachodniej, Kanadą i Stanami Zjednoczonymi.
 ** 1952 i 1953. *** 1948 i 1949. **** 1951—1953.

drewna przemysłowego, ale w o wiele słabszym stopniu niż w NRF, jak też pewien spadek eksportu.

Statystyki NRD podają produkcję tarcicy łącznie z podkładami, tak samo — FAO. Ponieważ są one niekompletne, sporządzono bilans na podstawie obu źródeł (średnie roczne) (tabela XIV).

Produkcja krajowa tarcicy i podkładów iglastych stale spada w NRD, import natomiast wzrasta, w o wiele jednak mniejszym stopniu niż spadek produkcji, tak iż ostatecznie konsumpcja krajowa wykazuje znaczny spadek. Znajduje to odbicie w rozwoju budownictwa ¹⁹.

¹⁹ Średnia roczna wybudowanej liczby mieszkań i powierzchni użytecznej wynosi:

	liczba mieszkań w tys.	powierzchnia użyteczna w tys. m ²
1950—1953	42 979	2 559
1954—1957	40 386	2 554

TABELA XIV

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
tarcica i podkłady iglaste tys. standardów						
1946—1949	.	.	.	355	.	.
1950—1953	11*	1	10	695	705	1,4 ⁰ / ₀
1954—1957	53	1	52	602	654	3,0 ⁰ / ₀
tarcica i podkłady liściaste tys. m ³						
1946—1949	.	.	.	397	.	.
1950—1953	19*	0	19	458	477	4,0 ⁰ / ₀
1954—1957	19	1	18	414	432	4,2 ⁰ / ₀

* 1952—1953.

Spadek budownictwa w drugim czteroleciu tłumaczy w pewnym stopniu zmniejszenie się zużycia tarcicy iglastej. Nadto w NRD występuje ograniczenie zużycia drewna w budownictwie, i zastępowania go innymi materiałami, co też powoduje spadek zużycia tarcicy iglastej. Dodać należy, że spadek budownictwa w NRD trwał do 1956 r. (32 849 mieszkań), ale już w następnym roku zwiększył się niemal dwukrotnie (61 125 mieszkań) i w 1958 r. podniósł się dalej do 63 466 mieszkań, na skutek czego choć produkcja tarcicy iglastej nie wzrosła, to wzrósł import tego sortymentu z 299 tys. m³ (1956 r.) do 737 tys. m³ (1958 r.).

Duża produkcja tarcicy iglastej w latach 1946—1949 była prawdopodobnie wywołana popytem na ten artykuł w związku z odbudową zniszczeń wojennych.

Znaczne zmiany nastąpiły w produkcji oraz konsumpcji tarcicy i podkładów liściastych w NRD, głównie dzięki szybko wzrastającemu importowi. Znaczny wzrost średniej rocznej importu w 1954—1957 r. mieści w sobie przy tym duży stosunkowo import podkładów w 1957 r., wynoszący według danych FAO²⁰ — 85 tys. m³, gdy w 1956 r. NRD importowała tylko 11 tys. m³.

Produkcja papierówki w NRD ma z pewnymi wahaniem tendencję spadkową; np. w 1951 r. wynosiła 2,2 mln m³ surowcowych, a 1957 r. — 1,8 mln m³ i 1958 r. — 1,6 mln m³; natomiast import wzrósł z 1 tys. m³ w 1952 r. do 468 tys. m³ w 1957 r. i tyleż w 1958 r. W rezultacie, przy bardzo małym eksporcie tego sortymentu, konsumpcja krajowa wykazuje wzrost stały. Wywołane to było zwiększaniem się produkcji miazgi drzewnej, która (według danych FAO²¹) wynosiła rocznie tys. ton:

1946—1949	302
1950—1953	485
1954—1957	567

²⁰ „Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

²¹ „European Timber Trends and Prospects”. Food and Agriculture Organiza-

Jednocześnie wzrosła bardzo w NRD produkcja papieru, która (według danych NRD i FAO) wynosiła średnio rocznie (wszystkie gatunki papieru w tys. ton):

1936	812 (obszar obecnej NRD)
1946—1949	282
1950—1953	366
1954—1957	429

Produkcja zaś kartonu i papy (według danych NRD) wynosiła średnio rocznie w tys. ton:

1936	330 (obszar obecnej NRD)
1950—1953	187
1954—1957	229

Produkcja więc papieru, tektury i papy, choć dużo mniejsza niż w 1936 r., stale wzrasta i nawet zwiększa się dzięki produkcji krajowej papierówki i jej importu. Produkcja zaś miazgi drzewnej nie wystarczała przemysłowi papierniczemu, lecz zmuszała NRD do znacznego jej importu, który (według danych FAO i NRD²²) wynosił średnio rocznie w tys. ton:

1946—1949	—
1950—1953	10
1954—1957	24

W 1957 r. import wynosił już 39 tys. ton, a w 1958 r. wrósł do 43 tys. ton, przy czym NRD nie eksportuje miazgi drzewnej, jak to miało miejsce w przedwojennej Rzeszy. Co do papieru, to jego obrót zagraniczny według danych NRD i FAO²³ wynosił średnio rocznie w tys. ton:

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego
1950—1953	5	20	-15
1954—1957	15	34	-19

Eksport więc papieru z NRD przewyższał import. Wywóz tektury i papy waha się w granicach 11—18 tys. ton rocznie w latach 1952—1957, przy przywozie wynoszącym około jednego tysiąca ton, ta przeto gałąź produkcji jest w pewnej mierze nastawiona na eksport.

Jak w NRF, tak i w NRD krajowy popyt na papier nie pozwolił na jego większy eksport, jak to było w międzywojennej Rzeszy.

tion. Geneva 1953. — „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

²² „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957. — „Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958”. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958.

²³ J. w.

Obrót zagraniczny kopalniakiem w NRD kształtuje się odmiennie niż w przedwojennej Rzeszy i NRF, w Niemczech międzywojennych tylko w jednym okresie (1930—1933) eksport przewyższał import, w pozostałych okresach przy dużej stosunkowo produkcji tego sortymentu Niemcy musiały sprowadzać go z zagranicy. NRF zaś tylko w pierwszym okresie (1946—1949) eksportowała więcej kopalniaka, a w następnych latach przy stale ograniczanych wyrobach sprowadzała go coraz więcej na potrzeby rosnącego wydobycia węgla. W NRD natomiast import jest znikomy, a eksport kopalniaka waha się po 1952 r. w granicach od 13% do blisko 40% produkcji krajowej w poszczególnych latach. Ten duży eksport kopalniaka umożliwia NRD stosunkowo stałą wielkość wydobycia węgla, która (według danych ONZ i NRD²⁴) wynosiła (tys. ton, średnie roczne):

1946—1949	2 767
1950—1953	2 853
1954—1957	2 708

Jednocześnie w NRD występuje, podobnie jak w innych krajach, oszczędność w zużyciu kopalniaka na tonę wydobytego węgla, co w rezultacie daje mniejszą konsumpcję krajową tego sortymentu.

W NRD rozwija się stale produkcja sklejki, której obrót zagraniczny w tys. m³ wyniósł:

TABELA XV

Lata	import	eksport	saldo bilansu handlowego	produkcja krajowa	konsumpcja krajowa	saldo bilansu handlowego jako % konsumpcji krajowej
1946—1949	.	.	.	9	.	—
1950—1953	1	—	1	14	15	6,6%
1954—1957	4	—	4	29	33	12,1%

Zródło: „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957.

„Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

„Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958”. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958.

Mimo znacznego wzrostu produkcji sklejki NRD była zmuszona importować pewne ilości tego artykułu nie eksportując go wcale, odwrotnie niż NRF, która ostatnio rozwinęła znacznie swój wywóz tego artykułu.

Ustalenie krajów, z którymi NRD prowadziła handel drewnem, jest trudne, statystyki bowiem NRD tego nie podają, a statystyki FAO uwzględniają czę-

²⁴ „Statistical Yearbook 1948, 1956”. Statistical Office of the United Nations. New York 1949/1956. — „Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958”. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958.

ściowo²⁵. Można więc było tylko ustalić następujące udziały procentowe poszczególnych krajów w całości importu lub eksportu:

	1950—1953	1954—1957
papierówka import		
z Finlandii	40,0%/o	30,6%/o
z Polski	60,0%/o	19,2%/o
ze Szwecji	—	1,1%/o
kopalniak eksport		
do Wielkiej Brytanii	4,8%/o	5,7%/o
do Francji	5,3%/o	—
do Belgii i Luksemburga	0,9%/o	2,3%/o

O ile dla importu papierówki można ustalić dość szczegółowy wykaz krajów pochodzenia, to dla eksportu kopalniaka jest on bardzo niekompletny, a dla obrotu zagranicznego innymi sortymentami dane są tak fragmentaryczne, że trudno na ich podstawie sporządzać jakieś zestawienia ogólniejsze. Ten brak wyczerpujących danych dla obrotu zagranicznego NRD pochodzi też z tej przyczyny, że, jak to widać z ogólnego zestawienia, przywóz i wywóz w NRD drewna jest stosunkowo mały. Według danych ONZ²⁶ wartościowo udział drewna w całości obrotów w latach 1952—1955 był następujący:

	import	eksport
1. drewno	0,3	0,4
2. wyroby z drzewa i artykuły użytku kulturalnego	1,5	1,9
3. miazga drzewna i papier	0,5	1,0
razem	2,3	3,3

W wywozie drugiej grupy prócz tarcicy, sklejki itp. znaczną rolę odgrywają wszelkiego rodzaju instrumenty muzyczne, jak pianina, skordeony itp., gdyby zaś wyeliminować te artykuły, czego nie sposób wykonać na podstawie statystyk tak ONZ jak i NRD, to udział drewna, miazgi drzewnej i papieru prawdopodobnie grałby rolę w obrocie zagranicznym NRD.

Jeśli porównać łączny import NRD i NRF, który obejmuje tak surowiec drzewny, jak i takie wyroby, jak tarcica, sklejka oraz miazgę drzewną, papier, tekturę itp., to średnia roczna lat 1950—1953 (po przeliczeniu wszystkich wymienionych artykułów na m³ surowcowe drewna, ale bez drewna opałowego)

²⁵ „Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958” Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958.

²⁶ „Yearbook of International Trade Statistics 1951/1956”. Statistical Office of the United Nations. New York 1952/1957.

— 6 140 tys. m³ surowcowych jest mniejsza od średniej rocznej importu Rzeszy w każdym z okresów międzywojennych, średni zaś roczny przywóz NRD i NRF w latach 1954—1957 — 13 406 tys. m³ surowcowych jest większy o 23% od średniej rocznej Rzeszy z lat 1934—1938, ale mniejszy o 17% od średniej rocznej 1925—1929. Zmalał natomiast znacznie eksport drewna ogółem, w latach bowiem 1954—1957 razem dla NRD i NRF wynosił on 1 529 tys. m³ surowcowych, co stanowi 65% eksportu Rzeszy z lat 1934—1938; większy był jedynie eksport drzewny z NRF w latach 1946—1949, ale to wynikało, jak to już kilkakrotnie wspominałem, z konieczności spłaty reparacji.

Łączna konsumpcja drewna ogółem (bez drewna opałowego) w NRD i NRF w latach 1954—1957 (średnia roczna) wynosiła 41 140 tys. m³ surowcowych. Jest ona nieco mniejsza od średniej rocznej konsumpcji Rzeszy z lat 1934—1938 — 41 970 tys. m³ surowcowych. Uwzględnić tu też należy, że wycieki w czterolecie 1954—1957 w obu republikach niemieckich były znacznie mniejsze od przedwojennych, a na duży import drzewny w NRF składały się nie tylko surowiec drzewny, ale i duże ilości miazgi drzewnej i papieru, które eksportowane były z Niemiec przed wojną. Nie bez znaczenia też jest stale postępująca oszczędność drewna, dla przykładu w Niemczech w 1938 r. na jednostkę budowlaną zużywano 11,9 m³ tarcicy, a w 1948 r. (NRF) tylko 6,3 m³, zaś przy wydobywaniu 1 000 ton węgla w Niemczech w latach 1935—1938 — 29,7 m³ kopalniaka, a w 1950 r. (NRF) — 27,0 m³, natomiast w 1960 r. według opracowania FAO²⁷ zużycie kopalniaka powinno wynosić 20,0—22,5 m³ na 1 000 ton wydobytego węgla.

Dalsza oszczędność wynika z produkcji wszelkiego rodzaju płyt z gorszych gatunków drewna i odpadów, które zastępują w coraz większej mierze droższe sortymenty drzewne. Utrata więc — jak podaje FAO — 17% zapasu drewna²⁸ na skutek zmniejszenia się terytorium Niemiec w wyniku II wojny światowej nie odgrywa w gospodarce obu republik większej roli. Zmieniły się natomiast, głównie ze względów politycznych, kierunki niemieckiego handlu zagranicznego drewnem. Usuwanie przeszkód istniejących w tym zakresie powinno spowodować wzrost obrotów między obu republikami niemieckimi, oraz wzrost importu NRF z krajów socjalistycznych.

Ilustruje ten problem wzrost obrotów z Polską, NRF importowała z Polski:

	papierówka	tarcica
1953	105 tys. m ³	10 tys. m ³
1955	238 „ „	31 „ „
1956	263 „ „	33 „ „
1957	214 „ „	39 „ „

²⁷ „European Timber Trends and Prospects”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953.

²⁸ Nie jest to równoznaczne z powierzchnią lasów.

Literatura

1. „European Timber Statistics 1913—1950”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953. — 2. „European Timber Trends and Prospects”. Food and Agriculture Organization. Geneva 1953. — 3. „International Trade in Certain Raw Materials and Foodstuffs”. League of Nations. Geneva 1938. — 4. „Jahrbuch des Weltholzhandels 1936 i 1938”. Comité International du Bois. Wien 1936, Brüssel 1938. — 5. „Monthly Bulletin of Statistics 1959”. Statistical Office of the United Nations. New York 1959. — 6. „Rocznik Statystyczny 1947—1959”. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa 1947/1959. — 7. „Statistical Yearbook 1948, 1956”. Statistical Office of the United Nations. New York 1949/1956. — 8. „Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1956, 1958”. Deutscher Zentralverlag 1957, 1958. — 9. „Statistisches Jahrbuch für die Bundesrepublik Deutschland 1954 i 1958”. Statistisches Bundesamt. Wiesbaden 1954 i 1958. — 10. „Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 1958”. Paul Parey. Hamburg und Berlin 1959. — 11. „World Forest Products Statistics 1946—1955”. Food and Agriculture Organization. Rome 1957. — 12. „Yearbook of Forest Products Statistics 1947—1958”. Food and Agriculture Organization. Rome 1948/1958. — 13. „Yearbook of International Trade Statistics 1951/1956”. Statistical Office of the United Nations. New York 1952/1957.

TADEUSZ PUCHALSKI

NIEDOSZŁA BROSZURA I WYKŁADY
O „NIEMIECKIM KOPERNIKU”

Pośród zabezpieczonych po wojnie księgozbiorów poniemieckich, pochodzących z terenu b. prowincji Prus Wschodnich, znalazł się również plik papierów, zawierający korespondencję urzędową z lat 1942—1943, adresowaną do prof. Hansa Schmaucha, mieszkającego podówczas w Malborku. Korespondencja ta w przeważającej mierze związana jest z organizowanymi w 1943 r. przez niemieckie czynniki oficjalne uroczystościami ku czci czterechset lecia śmierci Mikołaja Kopernika. Między innymi kilkanaście listów i depesz dotyczy bardzo ciekawej sprawy, a mianowicie niedojścia do skutku wydania przez adresata tej korespondencji, prof. Schmaucha, popularnej broszury, mającej w zamierzeniu autora udokumentować niemieckość wielkiego astronoma. Podobnie jak broszura, nie doszły do realizacji i zaplanowane odczyty na ten sam temat.

Prof. Hans Schmauch, od r. 1932 czynny jako docent akademii w Braniewie, zajmował się historią Warmii, a oprócz tego ogłosił w latach trzydziestych kilka drobniejszych prac o Koperniku¹. Nie potrzeba dodawać, że zgodnie z panującymi podówczas w całej nauce niemieckiej tendencjami, przedstawiał on Kopernika jako świadomego swej narodowości Niemca.

¹ Z ważniejszych prac H. Schmaucha wymienić należy: *Besiedlung und Bevölkerung des südlichen Ermland, 1932*; *Codex diplomaticus Warmienses*, tom IV, 1935; *Nicolaus Copernicus und preussische Münzreform, 1940*; a z drukowanych w czasopiśmie: *Nicolaus Copernicus — ein Deutscher*, „Jomsburg” I, 1937.